

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ke štedrému výkladu zániku odpovědnosti za přeplatek na dávce důchodového pojištění

Praxe orgánů sociálního zabezpečení rozhodujících o povinnosti vrátit přeplatek na dávkách důchodového pojištění odráží nedokonalou právní úpravu. Zákon č. [582/1991 Sb.](#), o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zospz“) v ustanovení § 118a odst. 3 lakonicky stanovuje, že nárok na vrácení, popřípadě náhradu částek vyplacených neprávem nebo ve vyšší výši, než náležely, zaniká uplynutím pěti let ode dne výplaty dávky. Tato lhůta přitom neplyne po dobu řízení o žalobě, výkonu rozhodnutí, nebo jsou-li na úhradu přeplatku prováděny srážky z důchodu nebo ze mzdy nebo placeny splátky na základě dohody o uznání dluhu. Zákonná konstrukce tedy počítá s prekluzivní pětiletou dobou, po jejímž uplynutí zaniká nároku odpovídající povinnost vrátit plátcí důchodu přeplatek na dávce důchodového pojištění.

V této souvislosti je třeba poukázat na skutečnost, že pravidelně dochází s ohledem na zákonnou konstrukci zániku odpovědnosti za přeplatek na důchodu uplynutím času k situaci, kdy poživatel důchodu vrací i ty splátky důchodu (resp. jejich části), které jsou již prekludované. Děje se tomu tak obecně řečeno v případech dlouhodobého vyplácení vyššího důchodu než jeho poživateli po právu náleží. Jak je již výše uvedeno, dle ustanovení § 118a odst. 3 zospz zaniká nárok na vrácení částek vyplacených neprávem nebo ve vyšší výši, než náležely, uplynutím pěti let ode dne výplaty dávky. Jde tedy o lhůtu prekluzivní a objektivní. Tato lhůta sice neplyne po dobu řízení o žalobě a dobu výkonu rozhodnutí, a contrario však plyne po dobu vedení správního řízení, tj. i po dobu běhu řízení ve druhém stupni (řízení o námitkách). Základní obranou účastníka řízení, kterou dosáhne přinejmenším snížení výše přeplatku[1], je proto podání námitek a využití jejich suspenzivního účinku. Čím déle bude řízení o námitkách trvat, tj. bude se odkládat výkon rozhodnutí, tím se bude úměrně krátit výše přeplatku, na jehož vrácení má orgán sociálního zabezpečení nárok. S tímto argumentem sice nebude účastník řízení slavit úspěch u orgánu sociálního zabezpečení, lze však předpokládat, že správní soudy budou tomuto uvažování o správnosti tohoto výkladu nakloněny o něco více. Na druhou stranu lze předpokládat, že orgán sociálního zabezpečení nebude mít zájem na tom, aby podobná argumentace byla vznesena před správním soudem, neboť by jí mohl správní soud přisvědčit. Pokud tedy bude příslušný argument uplatněn již v rámci řízení o námitkách (nejlépe s vyjádřením odhodlání v cestě za spravedlností pokračovat), učiní možná orgán sociálního zabezpečení v daném případě výjimku, a to jen aby se vyhnul závaznému rozhodnutí správního soudu.[2]

Minimálně by se vyplatilo tento argument uplatnit před správními soudy, pokud ne již před správním orgánem, neboť správní soudy se tímto argumentem dosud (dle mých zjištění) nezabývaly. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení definující výši přeplatku bude totiž v důsledku plynutí času a postupného zániku nároku na části přeplatku nesprávné a nezákonné a jako takové by mělo být nezbytně správním soudem zrušeno. Prekluzivní doba sice během řízení o žalobě nepoběží, ale po rozhodnutí soudu dojde opět k jejímu běhu, a tedy k zániku nároků na další splátky důchodu. Případné „prováděcí“ rozhodnutí správního orgánu by proto muselo být provedeno orgánem sociálního zabezpečení takřka okamžitě, neboť v opačném případě by již nebylo možné považovat řízení se právním názorem soudu za chování souladné se zákonem. Svůj právní názor by totiž soud pravděpodobně formuloval pouze ve vztahu k okamžiku vyhotovení rozsudku (jinak snad pouze na základě odhadu termínu, kdy by rozsudek nabyl právní moci).

Příklad

Lze tedy uvažovat situaci, kdy poživatel důchodu pobírá důchod neprávem. Každá splátka důchodu proto s sebou bude nést vznik přeplatku. Odpovědnost za přeplatek bude v daném případě založena dle ustanovení § 118a odst. 1 zopsz, neboť poživatel důchodu musel z okolností předpokládat, že mu důchod vůbec nenáleží. Například dojde k situaci, kdy mu budou přiznány a vypláceny dva důchody téhož druhu od dvou orgánů sociálního zabezpečení a poživatel důchodu, resp. důchodů, si bude plně vědom skutečnosti, že mu správně má přiznat a vyplácet důchod pouze jeden orgán sociálního zabezpečení. S každou měsíční splátkou důchodů tedy vznikne přeplatek ve výši jedné splátky důchodu.

Výplata dávky, která nenáleží, bude stanovena na 15. kalendářní den v měsíci. O přeplatku bude rozhodováno v roce 2013, například v lednu. Pokud bude vydáno rozhodnutí o přeplatku dne 10. 1. 2013, bude možné uložit povinnost vrátit „nejzazší“ přeplatek vzniklý splátkou provedenou 15. 1. 2008. Nárok na vrácení dřívějších splátek bude toho času zaniklý. Poživatel důchodu uplatní proti rozhodnutí námitky, jimž zákon přiznává odkladný účinek. S ohledem na zákonnou úpravu nebude mít běh řízení vliv na stavení prekluzivní lhůty. Ideálně tedy budou uplatněny námitky poslední možný, tj. 30., den od doručení rozhodnutí o přeplatku. Toto rozhodnutí bude doručeno uložením v důsledku záměrného jednání poživatele důchodu. Řízení o námitkách bude vedeno řekněme dalších 30 dnů. Poživatel důchodu tedy tímto postupem dosáhne toho, že do vydání rozhodnutí o námitkách zanikne plátcí důchodu nárok na vrácení dalších dvou splátek důchodu.

Závěr

Rozhodnutí o námitkách tedy musí vždy nezbytně měnit původní napadené rozhodnutí o přeplatku s tím, že jím bude zohledněn aktuální stav prekluze. Tak tomu ovšem v praxi není. V praxi bude rozhodnutí (budou-li splněny všechny ostatní podmínky pro tento postup) potvrzeno, a bude tedy nutně nezákonné, neboť jím bude uložena povinnost k vrácení těch splátek důchodu, na jejichž vrácení toho času nebude mít plátce důchodu nárok. Jako nezákonné by měl rozhodnutí o námitkách posoudit i správní soud. Orgán sociálního zabezpečení by v dalším řízení nutně opět čelil požadavku na zohlednění aktuálního stavu prekluze, k vydání rozhodnutí o námitkách totiž opět dojde až s jistým časovým odstupem, atd. Z uvedeného je patrné, že právní úprava je mezerovitá a nelze ji aplikovat tak, aby orgán sociálního zabezpečení získal zpět přeplatek na důchodu v plné výši sledované ke dni vydání rozhodnutí. Pokud by měl správní orgán dostat textu zákona, nezbylo by mu než formulovat výrok rozhodnutí na základě předpokladu dne, kdy nabyde dané rozhodnutí právní moci, resp. kdy se stane vykonatelným.

Zákonná úprava odpovědnosti za přeplatek na dávkách důchodového pojištění nezohledňuje časový odstup od vydání rozhodnutí do okamžiku, kdy se toto rozhodnutí stane vykonatelným, nezohledňuje tedy ani možné řízení o námitkách, nespojuje s ním stavení běhu prekluzivní lhůty, a tím umožňuje poživatelům důchodů, v jejichž případě je dána dostatečně dlouhá doba trvání odpovědnosti za přeplatek, získat více, než jim po právu náleží.

[1] Pokud se jedná o přeplatek, který vznikl i za období, za které lze uvažovat s ohledem na délku propadné lhůty nárok České správy sociálního zabezpečení za zaniklý, a tato pomyslná hranice se s během času posouvá. Efektu tedy nebude dosaženo například u přeplatku vzniklého za poslední rok požívání důchodu.

[2] Obdobně lze předpokládat nepodání kasační stížnosti proti rozhodnutí správního soudu orgánem sociálního zabezpečení.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepravomocné povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)
- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)
- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)
- [Jaké klíčové změny přináší návrh novely stavebního zákona?](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů](#)
- [Nový zákon o zbraních - hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti](#)